

Makreel teveel

TEKST & FOTOGRAFIE Eric Fokke

In de noordelijke Atlantische Oceaan zwemt veel meer makreel dan wetenschappers tot voor kort voor mogelijk hielden. Hoeveel precies weet niemand, maar een enkeling vreest zóveel, dat het ecosysteem van de Noorse Zee op instorten staat.

De Noorse wetenschapper Jens Christian Holst schetst een inktzwart beeld van de toestand van het ecosysteem van de Noorse Zee, grofweg gelegen tussen Midden-Noorwegen, IJsland en Spitsbergen. "Er zou sprake moeten zijn van een voedselpiramide, maar in de Noorse Zee heeft die de vorm gekregen van een boom met een veel te zware kroon. In die kroon zitten enorme bestanden zogeheten pelagische vissoorten, zoals haring, makreel en blauwe wijting. Zij delen hetzelfde voedsel, plankton, dat bestaat uit kreeftjes en visselarven. Dat voedsel vormt de stam waarop die veel te zware kroon rust. Dat gaat niet goed."

Holst wijst met name op de enorme hoeveelheid makreel die de laatste jaren langs de Noorse kust trekt. Zomers zijn op diverse plekken inderdaad pal langs de kant grote scholen makreel te zien. De makreel zwemt met zijn bek wijd open door wolken plankton. Op het internet gaat zelfs een filmpje rond waarop te zien is hoe mensen deze vissen gewoon met de hand uit het water pakken. De foto op bladzijde 36 spreekt wat dat betreft boekdelen.

Nieuw ijkpunt

Holsts pleidooi om snel en drastisch in te grijpen, heeft nog geen gehoor gekregen. De meeste collega's zijn het wel met hem eens dat er veel meer makreel is dan voor mogelijk werd gehouden, maar ze willen eerst precies weten hoeveel er nu werkelijk is.

De ICES, de internationale raad voor de exploratie van de zee, is momenteel druk bezig met een volledige evaluatie van alle gegevens over het makreelbestand. Dat moet leiden tot een nieuw rekenmodel om bestanden te schatten. Eind februari zijn mogelijk eerste resultaten bekend. "Ook oud, historisch materiaal pakken we daarin mee," zegt Poul Degnbol van ICES. "Dit om tot een zo goed mogelijke inschatting te komen van hoe het makreelbestand zich heeft ontwikkeld in de loop van vele jaren en hoe groot het nu moet zijn. We hebben een nieuw ijkpunt nodig."

Dat nieuwe ijkpunt gebruikt de ICES in oktober om advies te geven voor het makreelquotum voor 2015.

Het makreelbestand in Noorwegen wordt al jaren onderschat.

De Noorse Zee is nu nog een eldorado voor vis en vogel, maar blijft dat zo?

Vooruitlopend op de uitkomsten van de evaluatie adviseerde ICES al een fors hoger quotum voor 2014 dan in 2013; 890 duizend ton dit jaar tegen 542 duizend ton vorig jaar. In de praktijk echter, wordt dit jaar dezelfde hoeveelheid vis gevangen als de afgelopen drie jaren jaarlijks het geval was. De Europese Unie en Noorwegen (niet lid van de EU) liggen al lange tijd overhoop met IJsland en de Faröer eilanden over de verdeling van het quotum en die twee laatste partijen eigenen zich al jaren honderdduizenden tonnen extra makreel toe, bóven op de door wetenschappers geadviseerde hoeveelheid. Theoretisch is dus al jaren sprake van ernstige overbevissing.

Rampzalige onderbevissing

In de praktijk is er volgens Holst sprake echter van onderbevissing. Een nog rampzaliger fenomeen dan overbevissing volgens deze wetenschapper. "Vroeger waren het walvissen, haaien en tonijnen die de pelagische bestanden reguleerden. Daar hebben we er zoveel van gevangen, dat wij nu zelf de bestanden reguleren met onze visserij. Het voorkomen van overbevissing van sommige soorten is het hoofddoel van visserijbeleid geworden, omdat het in het verleden maar al te vaak fout is gegaan. We hebben er echter nooit bij stil gestaan dat we ook visbestanden kunnen opbouwen die te groot zijn voor het voedselaanbod. In die situatie ontstaat dieper in de voedselketen schade en krijgen veel meer soorten een dreun.

Dat merken we al bij de haring," zegt Holst. Hij voorziet dat het haringbestand – in dit geval NVG-haring of Atlanto Scandinische haring – zo hard achteruit gaat dat het in de komende jaren tot een volledige stop in die visserij komt. "We hebben er 25 jaar over gedaan om het NVG-bestand weer op te bouwen nadat we het overbevist hadden. Nu stort het bestand weer in omdat de vissen sterven van de honger en we gaan een periode in met zeer lage quota die tot minstens 2018 zal duren. De visserij komt wellicht zelfs tot een volledige stop als de hoeveelheid volwassen haring onder de 2,5 miljoen ton zakt." En niet alleen de haring krijgt het voor zijn kiezen, zegt Holst, ook diverse zeevogelsoorten zijn de dupe. Met zeekoeten en drieteenmeeuwen bijvoorbeeld, gaat het al jaren zeer slecht.

"Het makreelbestand wordt al jaren onderschat," gaat Holst verder. "Van de bestanden haring en blauwe wijting

zijn goede inschattingen te maken. Makreel is moeilijker, onder meer omdat die soort een bijzonder groot verspreidingsgebied heeft – van de Straat van Gibraltar tot Spitsbergen, van de Baltische Staten tot Groenland. In 2012 ging men uit van 5,2 miljoen ton makreel, in 2013 van 8,8 miljoen. Ik denk dat als de evaluatie van ICES en de nieuwe rekenmodellen klaar zijn, dat er 10 tot 15 miljoen ton blijkt te zijn. Mijn advies is om dit jaar vijf miljoen ton makreel te vangen nadat ICES een nieuw ijkpunt heeft gezet. Dat is nodig om het bestand uit te dunnen en je kunt dan goed meten wat het effect daarvan is lager in de voedselketen. Je hebt dan de beste inschatting van het bestand ooit."

Ecologisch visserijbeleid

Holst werkte tot de zomer van vorig jaar voor het gerenommeerde Noorse instituut voor zee-onderzoek IMR. Hij nam afscheid omdat een meer ecologische benadering van het visserijbeleid volgens hem te langzaam van de grond komt binnen de organisatie. "We moeten niet naar beheer per soort kijken, maar naar de drie grote pelagische bestanden als geheel en hun relatie tot het ecosysteem, zowel boven als onder hen. Maar het duurt mij te lang voordat we de overstap maken en ik heb geen zin om de hele tijd te vechten." Leiff Nøttestad is de makreelexpert binnen IMR en hij betreurt het vertrek van zijn collega Holst. "Ik ben het helemaal met Holst eens dat we naar een ecologisch beheer moeten. Maar dat kost tijd. Na Frankrijk is IMR het grootste instituut voor zee-onderzoek in Europa, er werken hier zevenhonderd mensen. Dat zorgt voor veel meningen en discussies. Maar ook buiten IMR is hij van waarde, want hij houdt druk op de discussie."

Veel meer data nodig

Nøttestad, die weken per jaar op zee is voor onderzoek, herkent diverse problemen die Holst signaleert. "Inderdaad zien we problemen bij zeevogels, maar we weten nog niet goed genoeg waardoor die veroorzaakt worden. En hoeveel haringlarven eet een makreel? Je kunt zeggen dat dat catastrofaal veel is, maar we hebben veel meer data nodig. Dat we al jaren minder en minder plankton in de Noorse Zee zien en dat de makrelen vorige zomer een lager gewicht hadden dan ze zouden moeten hebben, steunt Holst in zijn verhaal. Maar uitgerekend vorig ➤

Op sommige plaatsen komt zoveel haring voor dat ze met de hand uit het water kunnen worden gehaald.

jaar zagen we eindelijk weer eens een lichte toename in plankton. En het gewicht van de vis in de herfst zegt meer over het voedselaanbod dan in de zomer.”

Nøttestad is er ook nog van niet overtuigd dat er sprake is van toenemende sterfte door voedselgebrek. “Je kunt de situatie van makrelen niet vergelijken met te veel koeien op een weide. Makrelen kunnen ook elders grazen, en dat doen ze. Al jaren neemt het gebied waarin makrelen voedsel zoeken jaarlijks toe met een oppervlakte zo groot als Noorwegen. Ze compenseren het grote bestand door in een groter gebied voedsel te zoeken. Ze beginnen daar bovendien vroeger mee en eindigen later. Vorig jaar kwamen we ze zelfs half oktober nog tegen tot ver in de Noorse Zee en de Barentszee, noordelijker en later dan we ooit hebben gezien. Ze moeten genoeg vet hebben om de winter door te komen en in het voorjaar weer te paaien.”

Nøttestad hecht er aan dat meer wetenschappelijke data moeten worden ingewonnen, voordat draconische maatregelen worden getroffen. “We hebben een wetenschappelijk raamwerk nodig waarbinnen we handelen, anders ben je niet wetenschappelijk bezig. Als we niet alle gegevens op een rij hebben, ben je aan het speculeren. Goede intenties leiden tot niets, die kunnen een situatie ook erger maken. We hebben harde data nodig.”

Vervuilde cijfers

De laatste jaren worden de zeeën steeds beter en fijnmaziger bemonsterd, maar het huidige rekenmodel waarmee het makreelbestand wordt geschat, leunt ook nog op zwaar vervuilde en verouderde cijfers en is daarom

onbruikbaar geworden. Nøttestad: “Voor makreel hebben we de slechtste statistieken die we voor een vissoort tot onze beschikking hebben. Tot 2005 was sprake van veel zwartvissen en veel discards, het overboord zetten van de vangst. Er is in die markt veel geld te verdienen, er zijn veel partijen bij betrokken en dus is er veel zwendel. Jarenlang is misschien 160 tot 360 procent meer makreel gevangen dan officieel was toegestaan. Na 2005 zijn de cijfers schoner geworden, ondanks dat vermoedelijk nog steeds wel zwarte landingen plaatsvinden.”

Voor het verzamelen van nieuwe gegevens zou wel meer geld uitgegeven mogen worden volgens de zeebioloog. “In Europa is makreel commercieel de belangrijkste soort. Die levert per jaar meer dan een miljard euro op. Lidstaten van de EU hebben een aandeel van 60 procent in die visserij. Hoewel de EU inderdaad ook het meeste geld bijdraagt aan wetenschappelijk onderzoek, is het nog steeds te weinig. Vergeleken met de opbrengsten uit de visserij, krijgt wetenschappelijk onderzoek slechts zakgeld. Terwijl de EU met haar grote belangen toch de eerste zou moeten zijn die een betere grip op de materie wil hebben.”

Het gaat dan misschien niet zo snel als Holst wil, uiteindelijk komt het beslist tot een ecologisch beheer van de visbestanden, zeggen zowel Degnbol van ICES als Nøttestad. Nøttestad: “Dat is een spannende en grote uitdaging voor ons wetenschappers. Maar we zullen ook met de politieke kant te maken krijgen. Wie gaat dat beheer aansturen en welke afwegingen worden bij de keuzes gemaakt?” **V**